

quit. Immo vero poenas ille debitas luerit: nos subeamus, si ita necesse est, non debitas. Hicne vir patriæ natus, usquam, nisi in patria, morietur? aut, si forte, pro patria? Hujus vos animi monumenta retinebitis: corporis in Italia nullum sepulcrum esse patiemi? hunc sua quisquam sententia ex hac urbe expellet, quem omnes urbes expulsam a vobis ad se vocabunt?

O terram illam beatam, quæ hunc virum exceperit: hanc ingratham, si ejecerit: miseram, si amiserit! Sed finis sit. Neque enim præ lacrymis jam loqui possum: & hic se lacrymis defendi vetat. Vos oro, obtestorque, Judices, ut in sententiis ferendis, quod sentietis, id audeatis. Vestram virtutem, justitiam, fidem, mihi credite, is maxime probabit, qui in iudiciis legendis optimum, & sapientissimum, & fortissimum quemque legit.

P R O

P R O
C. RABIRIO POSTUMO.

O R A T I O XXXIX.

A R G U M E N T U M.

LEgis Julia de repetundis caput quoddam erat, Quo ea pecunia pervenisset: ut, si de repetundis damnatus non cavisset populo prædibus ante iudicium datis, neque bonorum suorum venditione post damnationem satisfacisset, si postularentur, ad quos ea pecunia pervenisset. A. Gabinius Syria proconsul, cum Romam revertisset App. Claudio & L. Domitio Coss. accusatus est de majestate apud C. Asinum, & absolutus: accusatus iterum de repetundis apud M. Caronem damnatus est, quod accepta pecunia Ptolemæum in regnum restituisset. Gabinio damnato lis, ut mos erat, aestimata est decem millibus talentum: cumque ex illius bonis tantum pecunia non posset redigi, neque antea prædes populo dedisset; accusatus est ab eodem Gabinio accusatore C. Mimnio Tribuno pl. C. Rabirius apud eosdem iudices, quasi ad eum ea pecunia pervenisset. Cicero defendit. FERRATIUS.

I. **S**I quis est, Judices, qui C. Rabirium, quod suæ fortunæ fundatas præsertim, atque optime constitutas opes¹ potestati regiæ², libidinique commiserit, reprehendendum putet; adscribat ad iudicium suum, non modo meam, sed hujus etiam ipsius, qui commisit, sententiam. Neque enim cuiquam ejus consilium vehementius, quam ipsi, displicet. Quanquam hoc plerumque facimus, ut consilia eventis ponderemus: & , cui bene quid processerit, multum illum.

¹ Suae fortunæ... opes] Vide Mureti Var. Lect. XVII. 5.

² Potestati regiæ] Ptolemæo, quod ex narratione perspicuum erit. Hist.

lum providisse; cui fecus, nihil sensisse dicamus. Si extitisset in rege fides, nihil sapientius Postumo: quia fefellit rex, nihil hoc amentius dicitur; ut jam nihil esse videatur, nisi divinare, sapientis. Sed tamen, si quis est, Judices, qui illum Postumi, sive inanem spem, sive inconsultam rationem, sive (gravissimo verbo utar) temeritatem vituperandam putet; ego ejus opinioni non repugno: illud tamen deprecor, ut, cum ab ipsa fortuna crudelissime videat hujus consilia esse multata: ne quid ad eas ruinas, quibus hic oppressus est, addendum acerbitatis putet. Satis est homines imprudentia lapsos non erigere: urgere vero jacentes, aut præcipitantes impellere, certe est inhumanum: præsertim, Judices, cum sit hoc generi hominum prope natura datum; uti, qua in familia laus aliqua forte flourit, hanc fere, qui sunt ejus stirpis, quod sermone hominum ad memoriam patrum virtus celebretur³, cupidissime persequantur; siquidem non modo in gloria rei militaris Paulum Scipio, aut Maximum filius, sed etiam in devotione vitæ, & in ipso genere mortis imitatus est P. Decium filius. Sint igitur familia, Judices, parva magnis⁴.

II. Fuit enim, pueris nobis, hujus pater C. Curius princeps ordinis equestris, fortissimus, & maximus publicanus: cujus in negotiis gerendis magnitudinem animi non tam homines probassent, nisi in eodem benignitas incredibilis fuisset: ut in augenda re non avaritiæ prædam, sed instrumentum bonitati quærere videretur. Hoc ille natus, quamvis patrem suum nunquam viderat⁵, tamen & natura ipsa duce, quæ plurimum valet, & assiduis domesticorum sermonibus, in paternæ culpæ similitudinem deductus est. Multa gessit: multa contraxit: magnas partes⁶ habuit publicorum⁷: crediti populis: in pluribus pro-

pro-

³ Quod sermone hominum ad memoriam patrum virtus celebretur] Cum sæpe homines patrum virtutem commemorant: in filiis ornandis. Ferrat.

⁴ Parva magnis] Publicanus Imperatoribus. Idem.

⁵ Nunquam viderat] Unde Postumi cognomen accepit. Mon.

⁶ Magnas partes] Præcipuas curationes: ut infra: Dare partes. Idem.

⁷ Publicorum] Sic Pall. ambo, neque aliter citat Turnebus, lib. x. Adversar. cap. 23. legique sic voluit Cujacius, lib. x. Observ. cap. 25. Muræus, xvii. Vulgata publicorum. Grut.

provinciis ejus versata res est: dedit se etiam regibus⁸: huic ipsi Alexandrino grandem jam antea pecuniam credidit: nec interea locupletare amicos unquam suos destitit, mittere in negotium⁹, dare partes, re augere, fide sustentare. Quid multa? cum magnitudine animi, tum liberalitate, vitam patris & consuetudinem expresserat. Pulsus interea regno Ptolemæus dolosis consiliis (ut dixit Sibylla¹⁰, sensit Postumus) Romam venit. Huic egenti, & roganti hic infelix pecuniam credidit: nec tum primum. Nam regnanti crederat absens: nec temere se credere putabat, quod erat nemini dubium, quin is in regnum restitueretur a senatu, populoque Romano. In dando autem, & credendo processit longius: nec suam solum pecuniam credidit, sed etiam amicorum: stulte: quis negat? aut quis jam non admonet? Quod male¹¹ cecidit, bene consultum putares.

III. Id est difficile, quod cum spe magna sis ingressus, id non exequi usque ad extremum. Supplex erat rex: multa rogabat: omnia pollicebatur: ut jam metuere Postumus cogere, ne, quod crederat, perderet, si credendi constitisset modum. Nihil autem erat illo blandius, nihil hoc benignius: ut magis pœniteret cœpisse, quam liceret desistere.

Hinc primum exoritur crimen illud: senatum corruptum esse dicunt¹². O dii immortales! hæc est illa exoptata judicio-

Tom. VI.

N n rum

⁸ Dedit se Regibus] Dare se alicui est offerre alicui sua officia, & operam, & facere, quod quis vult. Cic. II. epist. ad Fam. 8. Da te homini, complectetur, tibi crede. Grævius. Videatur item Turnebus, Advers. lib. x. cap. 23.

⁹ Mittere in negotium] Ad obeunda societatum negotia: ad deportandas pecunias, quæ a societate credebantur; aut ad eas exigendas. Horum.

¹⁰ Dixit Sibylla] Cum a Senatu decretum esset, ut Lentulus qui tum proconsul Ciliciam obtinebat, Regem reduceret: Rex autem legatos Alexandrinorum, qui Romam causam expulsiōnis disturi veniebant, partim interficiendos, partim corumpendos curasset; Jovis statua in Albano posita de celo tacta est: ob eam causam Sybillini libri consulti sunt, in quibus ita scriptum fuit: Si Ægypti

rex venerit, opis indigens, amicitiam quidem ne recuset, exercitū autem ne illum adjuveris, obsequiū in labores & discrimina curvetis. Quæ verba Senatus cum iis quæ acciderant consentiret, ea quæ prius decreverat religionis causa (ut dicebant) abrogavit. Hæc Dio. Sed tamen Cicero ad Lentulum scribens lib. epist. famil. I. fida & simulata hæc fuisse omnia confirmat. Hor.

¹¹ Quod male] Ant. Augustinus legebat: Quod male cecidit: id si bene, bene consultum putares.

¹² Hinc primum exoritur crimen illud: Senatum corruptum esse dicunt] Vel hic legatur pro sine, & tunc sententia erit clarior: vel omnia illa deleantur, primum exoritur crimen illud. Et tunc exponant, hinc, ex hac pecunia scilicet, corruptum esse senatum dicunt. Delenda quidem esse videntur, tum quod

rum feveritas? corruptores nostri causam dicunt¹³: nos, qui corrupti sumus, non dicimus¹⁴. Quid ergo? senatum defendam hoc loco, Judices? Omni equidem loco debeo: ita de me est meritis ille ordo: sed id nec agitur hoc tempore, nec cum Postumi causa res ista conjuncta est. Quanquam ad sumptum itineris, ad illam magnificentiam apparatus, comitatumque regum suppeditata pecunia a Postumo est; factaque syngrapha sunt in Albano Cn. Pompeji, cum ille Roma profectus esset: tamen non debuit is, qui dabat, quo ille, qui accipiebat, consumeret, querere. Non enim latroni, sed regi credidit: nec regi inimico populi Romani, sed ei, cujus reditum consuli datum a senatu videbat: nec ei regi, qui alienus ab hoc imperio esset, sed ei, quicum foedus ferri in Capitolio viderat.

Quod si creditor in culpa sit, non qui est improbe credita pecunia usus: damnetur is, qui fabricatus gladium est, & vendidit, non is, qui illo gladio civem aliquem interemit. Quamobrem neque tu, C. Memmi, hoc facere debes, ut senatum, cujus auctoritati te ab adolescentia dedisti, in tanta infamia versari velis, neque ego id, quod non agitur, defendere. Postumi enim causa, quaecumque est, sejuncta a senatu est. Quod si item a Gabinio sejunctam offendero; certe, quod dicas, nihil habebis.

IV. Est enim haec causa, quo ea pecunia pervenerit¹⁵, quasi quaedam appendicula causae iudicatae, atque damnatae. Sunt lites

quod ex loco inferiore desumpta esse appareant, at ex hoc ipso crimen exoritur: tum etiam, quod si non deleantur, nullam fere accusatio illa sequens adversus Rabirium vim haberet, quod senatus corruptus esse diceretur. Nunc delectis illis, & his, quae restant, conjunctis inter se, sic, hinc senatus corruptum esse dicunt: vim accusatio majorem habet, cum objicitur Rabirio, quod ex ea pecunia, quam ille Regi credidisset, corruptus esse Senatus dicatur. Quod tamen verba illa attingit, primum exoritur crimen illud, sic etiam loquitur in ea pro Ligario cap. 7: Hinc in Ligarium crimen exoritur. Patricius.

¹³ Causam dicunt] Rei sunt, accusantur.

Manutius.

¹⁴ Non dicimus] Nam si, qui corrupti, accusatur: cur non simul is, qui corruptus est? Idem.

¹⁵ Quo ea pecunia pervenerit] Verba legis Juliae adversus omnes, qui partem aliquam pecuniae contra leges accepissent. Qui non accusabatur primo loco, sed post eum, in quem totum illud acceptae pecuniae crimen conjiceretur. Qui si erat absolutus, nemo praeterea accusabatur. Sin damnatus, accusabantur ii, ad quos ejus pecuniae pars pervenisse putaretur. Ideo subiungit: quasi quaedam appendiculae causae iudicatae atque damnatae. Idem.

lites aestimatae A. Gabinio¹⁶: nec praedes dati, nec ex ejus bonis, quanta summa litium fuisset, a populo recipi¹⁷, lex aequa est. Jubet lex Julia persequi ab his, ad quos ea pecunia, quam is ceperit, qui damnatus sit, pervenerit. Si est hoc novum¹⁸ in lege Julia, sicuti multa sunt severius scripta, quam in antiquis legibus, & sanctius iudicata: sane etiam consuetudo hujus generis judiciorum, nova. Sin hoc totidem verbis translatum caput est, quod fuit non modo in Cornelia, sed etiam ante in lege Servilia: per deos immortales! quid agimus, Judices? aut quem hunc morem novorum judiciorum in rempublicam inducimus? Erat enim haec consuetudo nota vobis quidem omnibus, sed, si usus magister est optimus, mihi debet esse notissima. Accusavi de pecuniis reperundis: iudex sedi: praetor quaesivi: defendi plurimos. Nulla pars, quae aliquam facultatem^b dicendi¹⁹ afferre posset, non mea fuit. Ita contendo, neminem unquam, quo ea pecunia pervenisset, causam dixisse, qui in aestimandis litibus appellatus non esset. In litibus autem nemo appellabatur, nisi ex testium dictis,

N n 2 idov m aut ip

¹⁶ Sunt lites aestimatae A. Gabinio] Damnato reo, aestimatio fiebat acceptae ab eo pecuniae. Eam pecuniam aut praedes dati solventes pollicebantur: aut ex rei bonis, auctione venditis, exigi oportebat. Neutrum dicit esse factum. Idem.

¹⁷ Nec ex ejus bonis, quanta summa litium fuisset, a populo recipi, &c.] Lectio corruptissima. Quomodo legatur in scriptis suis, prodidit Turnebus, Aduerf. x. 23. Nam ut veteris editionis, & Palli variantes adscribam, otium non est. Muretus ait eorum a se veram lectionem e Ciofani libro: litium fuit, servari potest. Cujacius Paratitilis ad D. Lege Juliae repetundarum, legendum esse asserit, litium fuisset, pecunia servata. Gruter. Legit autem Lambinus, Nec ex ejus bonis, quanta summa litium fuisset recepta. Lex aequa est? Jubet lex, &c. Bene quidem, si ex MSS. Confer, quae infra leguntur, cap. 13. Olivet.

¹⁸ Si est hoc novum] Mihi vero simillima videtur emendatio Mureti, qui legit e duobus manuscriptis: Si est hoc novum in lege Julia, sicuti multa sunt severius scripta, quam in antiquis legibus, & sanctius; indicatur

sane etiam consuetudo hujus generis judiciorum nova. Pro iudicata scribitur sane in Francii etiam inducitur. Ex vulgata nullam sententiam commodam extorqueas, nec quid sibi hic velit iudicata, facile dicas. Nam valde friger oratio, si sic explices quae & sanctius esse scripta ab hominibus iudicata sunt. Nunquam sic scripsit Cicero. Vera est manuscriptorum Mureti & Francii lectio. Sequentia clamant, hanc esse solam probandam. Sin hoc coridum verbis, &c. quid agitur, Judices? aut quam hunc morem novorum judiciorum inducimus? Si hoc novum est, & ex lege Julia proficitur; inducantur nova iudicia. Sin vero hoc antiquum est, & ex veterioribus legitur in Juliam translatum, cur novum iudiciorum morem inducimus? Nihil certius. Graev.

a Man. Lamb. quor

b Lamb. disendi

19 Dicendi] Malo, disendi,

quod alii ante nos viderunt. Non enim hic de eloquentia sermo est, sed de notitia consuetudinis judiciorum, quam sibi dixit, si usus magister est optimus, debere esse notissimam. Manutius.

aut tabulis privatorum, aut rationibus civitatum²⁰. Itaque in inferendis litibus adesse solebant, qui aliquid de se verebantur: &, cum erant appellati, si videbatur, statim contra dicere solebant. Sin ejus temporis recentem invidiam pertimerant, respondebant postea. Quod cum fecissent, permulti sæpe vicerunt.

V. Hoc vero novum est, ante hoc tempus omnino inauditum. In litibus Postumi nomen est nusquam. In litibus dico? modo vos iidem in A. Gabinium iudices sedistis: num quis testis Postumum appellavit? Testis autem? num accusator? num denique toto illo iudicio Postumi nomen audistis? Non igitur reus ex ea causa, quæ judicata est, redundat Postumus: sed est arreptus unus eques Romanus de pecuniis repetundis reus. Quibus tabulis? quæ in iudicio A. Gabinii recitata non sunt. Quo teste? a quo tum appellatus nusquam est. Qua appellatione litium? in qua Postumi mentio facta nulla est. Qua lege? qua non tenetur. Hic jam, Iudices, vestri consilii res est, vestræ sapientiæ. Quid deceat vos, non, quantum liceat vobis, spectare debetis. Si enim, quid liceat, quæritis: potestis tollere e civitate, quem vultis. Tabella est, quæ dat potestatem: occultat eadem libidinem. Cujus conscientiam nihil est quod quisquam timeat, si non pertimescat suam.

Ubi est igitur sapientia iudicis? In hoc, ut non solum quid possit, sed etiam quid debeat, ponderet: nec, quantum sibi permissum, meminerit solum, sed etiam, quatenus commissum sit. Datur tibi tabella iudicii. Qua lege? Julia de pecuniis repetundis. Quo de reo? de equite Romano. At iste ordo lege ea non tenetur.

Illo, inquit²¹, capite, quod erat in Postumum, quod in Gabi-

²⁰ *Rationibus civitatum*] Quæ recitari solebant in iudicio: ut ex iis constaret, quam quisque pecuniam contra leges cepisset. *Idem.*

²¹ *Illo, inquit*] Mureti, *Var. Lect. XVII. 5.* emendatio, quamvis videatur esse ingeniosa, si tamen attentius cam consideres, a-

liena non modo est a veteribus libris, sed etiam ab hujus loci sententia. Nam ista verba, ut Muretus ea concepit, cum in *Gabinium iudex esses, nihil de Rabirio auditum, nihil cum ei lites æstimarentur*, sunt necessario Ciceronis, quæ reponuntur his iudicis verbis: *Illo, inquit, capite, quod erat in Postu-*

Gabinium iudex esses, nihil Gabinio datum, cum in eum lites æstimarentur. At nunc audio. Reus igitur Postumus est ea lege, qua non modo ipse, sed totus etiam ordo solutus, ac liber est.

VI. Hic ego nunc non vos prius implorabo equites Romani, quorum jus iudicio tentatur²², quam vos senatores, quorum agitur fides in hunc ordinem: quæ quidem cum sæpe ante, tum in hac ipsa causa nuper est cognita. Nam cum, optimo & præstantissimo consule, Cn. Pompejo, de hac ipsa quæstione referente, existerent nonnullæ, sed perpaucæ tamen acerbæ sententiæ, quæ censerent, ut tribuni, ut præfecti, ut scribæ, ut comites omnes magistratum, lege hac tenerentur: vos, vos, inquam, ipsi, & senatus frequens restitit: &, quantum tum, propter multorum delicta, etiam ad innocentium periculum tempus illud exarserat, tamen, cum odium non restingeretis, huic ordini ignem novum subjici non sivistis.

Hoc animo igitur fenatus. Quid? vos equites Romani, quid tandem estis acturi? Glaucia²³ solebat, homo impurus, sed tamen acutus, populum monere, ut, cum lex aliqua recitaretur, primum versum attenderet. Si esset *Dictator, Consul, Prætor, Magister equitum*: ne laboraret; sciret nihil ad se

Postumum. Sed Ciceronis esse non possunt, quia sequentibus respondet demum Cicero his, quæ ex iudicis persona sibi ipse objicit. *At nunc audio* scilicet, quo capite legis iudex teneri Postumum credit. In præcedentibus hanc *negotiorum*, ut vides, Cicero commpellat iudicem. *Datur tibi tabella iudicii*, &c. illamque monet, ut cogitet lege Julia repetundarum non teneri Postumum, quia sit eques, atque caveat ne tabella libidinose abutatur. Ciceroni respondet iudex: *Illo capite tenetur quod erat in Postumum, quod in Gabinio iudex esses*, &c. Nunc quid mihi de hoc inquinato loco videatur, audi. Existimo scribarum culpa excidisse verba capitis legis Julix, quod iudex laudabat, nimirum, *QUO PECUNIA PERVENERIT*, idque somnolentia scribarum, quia, hæc verba omitta a quo incipiunt, ut statim sequentia a quod, quod erat in Postumum. Sic igitur hunc locum cæso constituendum esse. *Illo, inquit, (scilicet iudex,) capite, QUO PECUNIA PERVENERIT, quod erat in Postumum.*

Cum in Gabinium iudex esses, nihil Gabinio datum, cum lites æstimarentur. Nam in veteribus est *æstimaretur*. Si nullis *æstimarentur*, cum illis, non renitor. Nihil accepit Gabinium a Postumo, cum de Gabinio pronunciarunt, cum tamen pars regis pecuniæ pervenerit ad Postumum. Ergo hoc capite tenetur. Ad hæc regerit Cicero, *At nunc audio. Reus igitur, & quæ sequuntur. In eum adscriptis imperitis aliquis margini, cum vellet explicare, cui lites sint æstimatæ. Cicero non dixisset, Latinum enim non est, cum lites in eum æstimarentur, sed cum ei lites æstimarentur: quod & Muretus intellexit; aut cum ejus lites æstimarentur. Grævius.*

²² *Quorum jus iudicio tentatur*] Vestrum jus est, ne quis vos lege de repetundis accusare possit. Hoc jus tentatur, uno equite Rom. in iudicium vocato; qui si damnatus erit, eam eandem sibi quisque vestrum calamitatem pertimescat. *Mausonius.*

²³ *Glaucia*] De quo in Eruo.

se pertinere. Sin autem, QUICUNQUE post hanc legem: videret, ne qua nova quaestione alligaretur. Nunc vos, equites Romani, videte. Scitis, me ortum e vobis: omnia semper sensit pro vobis: nihil horum sine magna cura, & summa caritate vestri ordinis loquor. Alius alios homines, & ordines; ego vos semper complexus sum. Moneo, & praedico: integra re, causaque denuntio: omnes homines, deosque testor; dum potestis, dum licet, providete, ne duriores vobis conditionem statuatis, ordinique vestro, quam ferre possit. Serpet hoc malum (mihī credite) longius, quam putatis.

VII. Potentissimo & nobilissimo tribuno plebis, M. Druso, unam in equestrem ordinem quaestionem ferenti, Si quis ob rem judicatam pecuniam cepisset: aperte equites Romani resisterunt. Quid? hoc licere volebant? minime: neque solum hoc genus pecuniae capiendae turpe, sed etiam nefarium arbitrabantur. Attamen ita disputabant, eos teneri legibus oportere, qui suo iudicio essent illam conditionem vitae secuti. Delectat amplissimus civitatis gradus, sella curulis, fasces, imperia, provinciae, sacerdotia, triumphus, denique imago ipsa, ad posteritatis memoriam prodita. Est simul etiam sollicitudo aliqua²⁴, & legum, & iudiciorum major quidam metus. Nos ista nunquam contempsimus, (ita enim disputabant) sed hanc vitam quietam atque otiosam secuti sumus. Quae, quoniam honore caret, careat etiam molestia. Tam es tu iudex, quam ego senator²⁵. Ita est: sed tu istud petiisti, ego hoc cogor. Quare aut iudici mihi non esse liceat, aut legem lege senatoria non timere.

Hoc vos, equites Romani, jus a patribus acceptum amittetis? Moneo, ne faciatis. Rapiuntur homines in haec iudicia ex omni non modo invidia, sed sermone malevolorum, nisi cavetis. Si jam vobis nuntiaretur in senatu sententias dici, ut

²⁴ Est simul etiam sollicitudo aliqua] Sen- sus est, istis honoribus & ornamentis aliqua etiam sollicitudo atque molestia, nimirum ob majorum iudiciorum pericula, immixta est: majorum enim lego, non minorum. Hottom.

²⁵ Tam es tu iudex, quam ego senator.]

Obiectio senatorum. Cur ea lege, qua nos teneremur, vos equites liberi, ac soluti esse vultis? quandoquidem, si senatores nos sumus, vos iudices estis. Tu eques tam es iudex, quam ego sum senator. Quod si ego senator iudicis non recuso; quid est, cur tu iudex ea recuses? Manutius.

his legibus teneremini, concurrentum ad curiam putaretis. Si lex ferretur, convolaretis ad Rostra. Vos senatus liberis hac lege esse voluit: populus nunquam alligavit: soluti huc convenistis: ne constricti discedatis, cavete. Nam, si Postumo fraudi fuerit, qui nec tribunus, nec praefectus, nec ex Italia comes, nec familiaris Gabinii fuit: quoniam se modo defendent posthac, qui vestri ordinis cum magistratibus nostris fuerint his causis implicati?

Tu, inquit, Gabinium, ut regem reduceret, impulisti. Non patitur mea me jam fides de Gabinio gravius agere. Quem enim ex tantis inimicitibus²⁶ receptum in gratiam summo studio defenderim²⁷, hunc afflictum violare non debeo: quocum stante si me Cn. Pompei auctoritas in gratiam non reduxisset, nunc jam ipsius fortuna reduceret. Sed tamen, cum ita dicis, Postumi impulsu Gabinium profectum Alexandriam: si defensionem Gabinii fidem non habes, oblivisceris etiam accusationis tuae? Gabinium se id fecisse dicebat reipublicae causa, quod classem Archelai timeret, quod mare refertum fore praedonum putaret. Lege etiam id sibi licuisse dicebat. Tu inimicus negas. Ignosco: & eo magis, quod est contra illud iudicatum. Redeo igitur ad crimen, & accusationem tuam.

VIII. Quid vociferabare, decem millia talentum Gabinio esse promissa? Huic videlicet perblandus reperendus fuit²⁸, qui hominem, ut tu vis, avarissimum exoraret, sestertium his millies & quadringenties ne magnopere contemneret. Gabinium illud, quoquo consilio fecit, fecit certe suo. Quaecumque mens illa fuit, Gabinii fuit. Sive ille, ut ipse dicebat, gloriam; sive, ut tu vis, pecuniam quaesivit: quaesivit sibi. Num Gabinii comes, vel sectator? negat. Non enim ad Gabinii, cuius

²⁶ Ex tantis inimicitibus] Consul Gabinium tribunum pl. in eiciendo Cicerone Clodium adjuverat. Idem.

²⁷ Defenderim.] Vide Oratationem Fragmenta, pro A. Gabinio.

²⁸ Huic videlicet perblandus reperendus fuit.] Emendo ex codice Ms. postusor blandus, quo verbo magnopere hic locus illustratur. Hottom. Muretus corrigit ex Ms. Hui!

videlicet puer blandus, &c. Gruterus. Huius id est, Gabinio. Est enim, huius gratia, Ptolemæo homo blandus reperendus fuit, hoc est, ad hunc exorandum Gabinium, ne tantam pecuniam sperneret. Aut, si quis nolit, legatur. Homo videlicet perblandus: nam alioquin perblandus tibicenem desiderat. Quod quidam scribit huius nimis videtur Comicum. Bebraius.

id negotium non erat, sed ad P. Lentuli²⁹, clarissimi viri, auctoritatem, a senatu profectam, & consilio certo, & spe non dubia, Romam contenderat.

At diocetes³⁰ fuit regius. Et quidem in custodia etiam fuit regia: & vita ejus oblata poenae est³¹. Multa praterea, quae libido regis, quae necessitas coegit ferre, pertulit. Quorum omnium rerum una reprehensio est, quod regnum intravit, quod potestati se regis commiserit. Verum si quaerimus, stulte. Quid enim stultius, quam equitem Romanum, ex hac urbe, hujus, inquam, reipublicae civem, quae est una maxime, & fuit semper libera, venire in eum locum, ubi parentum alteri, & servendum sit?

IX. Sed ego in hoc tandem, Postumo non ignoscam, homini mediocriter docto, quo videam sapientissimos homines esse lapsos? Virum unum totius Graeciae facile doctissimum, Platonem, iniquitate Dionysii, Siciliae tyranni, cui se ille commiserat, in maximis periculis insidiisque esse versatum accepimus: Callisthenem, doctum hominem, comitem Magni Alexandri, necatum: Demetrium & ex republica Athenis, quam optime gesserat, & ex doctrina nobilem & clarum, qui Phalereus vocitatus est, in eodem isto Aegypti regno, aspide ad corpus admota, vita esse privatum.

Plane confiteor, fieri nihil posse dementius, quam scientem in eum locum venire, ubi libertatem sis perditurus. Sed hujus istius facti stultitiam major jam superior stultitia³² defendit:

²⁹ P. Lentuli] Ciliciae proconsulis, cui negotium illud senatus mandaverat, ut scripserat ad eum Ciceronis epistolae docent. Man.
³⁰ Diocetes] Procurator, & quasi dispensator regius, ἀπό τῆς διοίκου. Infra: Ut ventum est Alexandriam ad Auletem, hoc una ratio a rege proposita Postumo est servandae pecuniae, se curastionem, & quasi dispensationem regiam suscepisset; id autem facere non poterat, nisi diocetes. Hoc enim nomine utitur, qui a rege esset constitutus. Ex hoc loco satis apparet Aegyptum Graeca lingua usam esse. Atque etiam infra, cum de legatis Alexandrinis Cicero loquatur, Graecos appellat. Manut.

³¹ Vita ejus oblata poena est] Legendum, vita ei oblata poena est, censuerunt Hotomanus, Patricius, Muretus, & Rubenius. Quod Graevius recepit.

³² Superior stultitia] Quod regi grandem pecuniam credidit, non modo postquam regno pulsus est, sed antea quoque, cum respiceret. Eam pecuniam, rege restituro, ut recuperaret, in regnum venit stulte: quid enim stultius quam venire in eum locum, ubi parentum alteri, & servendum sit? Sed haec stultitia necessaria, superior illa voluntaria fuit. Itaque hanc ab illa, unde orta est defendi, atque excusari, quis non videt? Manutius.

dit: quae facit, ut hoc stultissimum facinus, quod in regnum venerit, quod regi se commiserit, sapienter factum esse videatur. Siquidem non tam semper stulti, quam sero sapientis est, cum stultitia sua impeditus sit, quoquo modo possit, se expedire.

Quamobrem illud maneat, & fixum sit, quod neque moveri, neque mutari potest: in quo aequi sperasse Postumum dicunt, peccasse iniqui, ipse etiam insanisse se confitetur, quod suam, quod amicorum pecuniam regi crediderit cum tanto fortunarum suarum periculo. Hoc quidem semel suscepto atque contracto, perpetienda illa fuerunt, ut se aliquando ad suos vindicaret³³. Itaque objicias licet, quam voles saepe, palliatum³⁴ fuisse, aliqua habuisse non Romani hominis insignia. Quoties eorum quippiam dices, toties unum dices atque illud, temere hunc pecuniam regi credidisse: suas fortunas, atque famam libidini regiae commisisse. Fecerat temere: fateor: mutari factum jam nullo modo poterat: aut pallium sumendum Alexandriae, ut ei Romae togato esse liceret; aut omnes fortunae abjiciendae, si togam retinisset.

X. Deliciarum causa & voluptatis, non modo cives Romanos, sed & nobiles adolescentes, & quosdam etiam senatores summo loco natos, non in hortis, aut suburbanis suis, sed Neapoli in celeberrimo oppido cum mitella³⁵ saepe videmus. Chlamydatum³⁶ illum L. Syllam imperatorem; L. vero Scipionis, qui bellum in Asia gessit, Antiochumque devicit, non solum cum chlamyde, sed etiam cum crepidis in Tom. VI. O o Capi-

* Vid. Man. Grut. omitunt, non

³³ Ut se aliquando ad suos vindicaret] Manutius interpretatur, ut aliquando ad suos, tanquam a servitute regia in libertatem redire posset. Graevius autem latinum hoc esse, & intelligi posse negat; legitque, ut se aliquando a suis vindicaret, nempe a damnis fortunarum. Mihi & lectio recepta, & Manutiana interpretatio probatur. Ernestus.

³⁴ Palliatum] Pallio potius, ut Alexandrinum hominem, quam toga, ut Romanum, usum esse. Manutius.

³⁵ Cum mitella] Bene delicias & voluptatis mitella adiungit. Fuit enim mit-

tra, tegumentum capitis virorum mollium, aut etiam faminarum. Quare viris probrosum fuit gestare mitram. IV. Aeneid. 216. At nunc ille Paris cum semiviro comitatu Maonis mentum mitra, &c. Vide & IX. 616. Avram.

³⁶ Chlamydatum] Plerumque enim togatae dicari solent, quemadmodum scribit Plinius, lib. xxxii, cap. 5. Atque horum quidem mentionem facit Valerius Max. libro 111. cap. 6. sed cum hunc Ciceronis locum inferere in suam ille historiam cogitaret, verborum oblivione Neapoli Syllam cum chlamyde ambulasse scribit. Hor.

Capitolio statuam videtis: quorum impunitas fuit non modo a iudicio, sed etiam a sermone. Facilius certe P. Rutilium Rufum necessitatis excusatio defendet: qui, cum a Mithridate Mytilenis oppressus esset, crudelitatem regis in togatos vestitus mutatione vitavit. Ergo ille P. Rutilius, qui documentum fuit hominibus nostris virtutis, antiquitatis, prudentiæ, consularis homo, foccos habuit & pallium? nec vero id homini tum quisquam, sed tempori assignandum putavit: Postumo crimen vestitus afferet is, in quo spes fuit, posse se se aliquando ad fortunas suas pervenire?

Nam, ut ventum est Alexandriam ad Auletem³⁷, Iudices, hæc una ratio a rege proposita Postumo est servandæ pecuniæ, si curationem, & quasi dispensationem regiam suscepisset. Id autem facere non poterat, nisi diocetes: hoc enim nomine utitur, qui a rege esset constitutus. Odiosum negotium Postumo videbatur: sed erat nulla omnino recusatio. Molestum etiam nomen ipsum: sed res habebat nomen hoc apud illos, non hic imposuerat. Oderat vestitum etiam illum: sed sine eo nec nomen illud poterat, nec munus tueri. Ergo aderat vis, ut ait poeta ille noster, *quæ summas frangit, infrinatque opes*. Moreretur, inquit. Nam id sequitur. Fecisset certe, si fine maximo dedecore³⁸, tam impeditis suis rebus, potuisset emori.

XI. Nolite igitur fortunam convertere in culpam: neque regis injuriam hujus crimen putare: nec consilium ex necessitate, nec voluntatem ex vi interpretari: nisi forte eos etiam, qui in hostes, aut in prædones inciderint, si aliter quippiam coacti faciant, quam libere, vituperandos putes. Nemo nostrum ignorat, etiam si experti non sumus, consuetudinem regiam. Regum autem hæc sunt imperia, *Animadvertite, & dicto pare*: &, *Præter rogatum si querere*³⁹: & illæ minæ, *Si*

³⁷ *Auletem*] Latine, tibicinem. Cognomen Ptolemæi regis, quia fidibus præcipue delectaretur. *Manut.*

³⁸ *Si sine maximo dedecore*] Retorquet argumentum. Mori debuit, quo dedecus effugeret. Immo vero mori, tam impeditis re-

bis suis, sine dedecore, & quidem maximo, non potuit: ad priorem enim culpam rei familiaris temere projectæ, desperationis, animique debilitati, & fracti, & fortunæ cedentis infamiam addidisset. *Idem.*

³⁹ *Præter rogatum si querere*] Legendum,

te secundo lumine hic offendero, Moriære. Quæ non ut delectemur solum, legere & spectare debemus, sed ut cavere etiam, & effugere discamus.

At ex hoc ipso crimen exoritur. Ait enim, dum Gabinio pecuniam Postumus cogeret ex decumis imperatorum⁴⁰, pecuniam sibi coegisse. Non intelligo hoc quale sit: utrum accessionem decumæ, ut nostri facere coactores solent, centesima; an decessionem de summa fecerit⁴¹. Si accessionem: undecim millia talentum ad Gabinium pervenerunt. At non modo ab te decem millia objecta sunt, sed etiam ab his æstimata. Adde illud etiam: qui tandem convenit, aut tam gravi onere tributorum ad tantam pecuniam cogendam mille talentum accessionem esse factam: aut in tanta mercede hominis, ut vis, avarissimi, mille talentum decessionem esse concessam? Neque enim fuit Gabinii, remittere tantum de suo: nec regis, imponere tantum pati suis. Aderunt testes, legati Alexandrini. Hi nihil in Gabinium dixerunt: immo hi Gabinium laudaverunt. Ubi ergo ille mos? ubi consuetudo iudiciorum? ubi exempla? soletne is dicere in eum, qui pecuniam redegit⁴²,

O o z qui

si loquere, non ut in libris manufr. & vulgatis, *querere*. Sunt enim hæc ex Euripidis Medea, *ὡς λέγεις λέγεις*. Quin, si ex Euripide expressa sunt, ut sunt, legendum in imperativo, *præter rogatum ne loquere*. Laminus. *Præter rogatum*, est præter id, quod rogatis. *Si querere*, si murmures. *H. Columina.*

⁴⁰ *Ex decumis imperatorum*] Turnebus hoc loco, *decumas imperatorum* interpretatur, decumas pecuniæ imperatæ a Rege Ptolemæo ad usum Gabinii. Quod si est, legem fere, vel *ex decumis imperatis*, vel *ex decumis imperati eris*. *Patric.*

⁴¹ *Utrum accessionem decumæ, ut nostri coactores solent, centesima, an decessionem de summa fecerit*] Gabinio, regis iussu, cogebatur illa pecunia, nempe decem millia talentum. Postumus unde sibi sumpsit? Nam si ex decumis sunt decem millia talentum, quæ Gabinii sunt: pro Postumo quid superest? Exegit, inquit, centesimam, nostrorum coactorum more, præter illa decem millia talentum Gabinio coacta: ex quibus, cum ei pro reductione regis promissa essent, detrahi ni-

hil oportuit. Si hoc verum est, responderet Cicero, tota coacta pecunia undecim millia talentum fuisset, non decem millia: quæ ab accusatore objecta, iudices, damnato Gabinio, æstimarunt. Id autem quis verum putabit? Nam tantum novi oneris, id est mille talentum, imponi populis, rex non videtur passurus fuisse. Sin autem Postumus in cogenda sibi pecunia non accessionem fecisset ad decem millia talentum, sed ex ipsis decem millibus, Gabinio promissis, centesimam sibi sumpsisse dices: cui verisimile videbitur Gabinium, hominem, ut tu vis, avarissimum, tantum pecuniæ de promissa sibi summa detrahi passum esse? *Manut.*

⁴² *Soletne is dicere in eum, qui pecuniam redegit*] Cum a coactoribus imperatorum nomine pecunia redigeretur, solebat imperatoris nomen in tabulas expensæ & accepti, id est, Alexandrinorum & coactorum referri. Qua de causa si postea querendæ civibus videretur, primum in eum, cuius nomine redacta erat pecunia, accusatio intenderetur, ut si factum factum appareret, tum is quoque qui coegerat & accessionem receperat, in

qui in illum, cuius nomine ea pecunia redigeretur, non dixerit? Age, si is, qui non dixit, solet: etiamne is solet, qui laudavit⁴³? Iisdem testibus, & quidem non productis, sed dictis testium recitatis, quasi præjudicata res, ad has causas deferri solet.

XII. Et ait etiam meus familiaris, & necessarius, eandem causam⁴⁴ Alexandrinis fuisse, cur laudarent Gabinium, quæ mihi fuerit, cur eundem defenderem. Mihi, C. Memmi, causa defendendi Gabinii fuit reconciliatio gratiæ. Neque me vero penitet mortales inimicitias, sempiternas amicitias habere. Nam si me invitum putas, ne Cn. Pompeji animum offenderem, defendisse causam; & illum, & me vehementer ignoras. Neque enim Pompejus me sua causa quidquam facere voluisset invitum: neque ego, cui omnium civium libertas carissima fuisset, meam projecissem. Quamdiu inimicissimus Gabinio fui, non amicissimus mihi non Pompejus fuit: nec, postea quam illius auctoritati eam dedi veniam, quam debui, quidquam simulavi, ne cum mea perfidia illi etiam ipsi facerem, cui beneficium dedissem, injuriam. Nam non redeundo in gratiam cum inimico, non violabam Pompejum. Si per eum reductus insidiosè redissem: me scilicet maxime, sed proxime, illum quoque sefellissem.

At de me omittamus: ad Alexandrinos istos revertamur. Quod habent os? quam audaciam? modo, vobis inspectantibus, in iudicio Gabinii tertio quoque verbo excitabantur. Negabant pecuniam Gabinio datam. Recitabatur identidem Pompeji testimonium: regem ad se scripisse, nullam pecuniam Gabinio, nisi in rem militarem, datam. Non est, inquit,

crimen similiter vocaretur, ut, ejus causa tanquam appendicula quædam causæ judicatur & damnata fuisse videntur. Pendet enim ejus causæ veritas a prioris causæ bonitate: nam si furtum decuma factum est, reddi quoque furti accessionem oportet. Neque prius intelligi potest furtumne fecerit coactor, & injuria corollarium acceperit, quam judicatum sit, furtum in sorte ac principali factum esse. *Hottomanus.*

⁴³ Etiamne is solet, qui laudavit? Si is, qui non dixit in eum, cui redigitur pecunia,

nunquam solet dicere in eum, qui pecuniam redegit, num hoc faciet, cum laudaverit eum, cuius nomine redacta est pecunia? Iisdem testibus, etsi ipsi non producantur, sed tantum eorum dicta legantur, cum laudant eum, cui redacta pecunia esse dicitur, creduntur etiam laudasse, qui pecuniam redegit, eaque habetur in iudiciis tanquam causa præjudicata. *Grævus.*

⁴⁴ Eandem causam? Amicitiam Pompeji, cuius opera Ptolemæus redierat in regnum, Cicero autem ab exilio. *Mommsen.*

quit, tum Alexandrinis testibus creditum. Quid? postea⁴⁵ credetur? Credetur. Quamobrem? Quia nunc ajunt, quod tunc negabant.

Quid ergo? ista conditio est testium, ut, quibus creditum non sit negantibus, iisdem credatur dicentibus? At, si verum tum, cum verissima fronte dixerunt: nunc mentiuntur. Si tunc mentiti sunt: doceant nos verum. ^b Quid vultis? sileant. Dicere audiebamus Alexandriam, nunc cognoscimus. Illinc omnes præstigiæ: illinc, inquam, omnes fallaciæ: omnia denique ab his mimorum⁴⁶ argumenta nata sunt. Nec mihi longius quidquam est, Judices, quam videre hominum vultus.

XIII. Dixerunt hic modo nobiscum⁴⁷ ad hæc subsellia, quibus superciliis⁴⁸ reuertes huic decem millium crimini? Jam nostis insultatam Græcorum. Humeris gestum agebant. Tum, temporis, credo, causa: nunc scilicet tempus nullum est⁴⁹. Ubi semel quis pejeraverit, ei credi postea, etiam si per plures deos juret, non oportet: præsertim, Judices, cum in his iudiciis ne locus quidem novo testi solear esse: ob eamque causam iidem iudices retineantur, qui fuerint de reo: ut his nota sint omnia, neque quid fingi novi possit.

Lites, quo ea pecunia pervenerit, non suis propriis iudiciis, sed in reum factis condemnari solent. Itaque si aut prædes dedisset Gabinius, aut tantum ex ejus bonis, quanta summa

litium

^a *Vid. Crut. Quid? postea creditum? Non. Quamobrem?*

⁴⁵ *Quid? postea?* Necessè est credi vel negantibus, vel affirmantibus. Negantibus in Gabinii iudicio creditum non est: itaque iudices eum damnarunt: affirmantibus igitur contra Postumum creditum? Hic Cicero ducit argumentum a testium inconstantia. Quid ergo? inquit: iisdem testibus in eadem re creditur nunc, quibus creditum antea non sit? Disputatiois autem hic est ordo. *Accusator* dicit: Non est tum Alexandrinis testibus creditum. *Defensor*: Quid postea? *Accusator*: creditur nunc. *Defensor*: Quamobrem? *Accusator*: Quia nunc ajunt, quod tum negabant. *Defensor*: Quid ergo? ista conditio, &c. *Men.*

^b *Lamb. Quid multa? aut sileant, aut ve-*

rum dicant.

⁴⁶ *Mimorum*] Hanc lectionem ut optimam probò. Notum, quam multis fallaciis, præstigiisque utantur mimi, præcipue apud Græcos. *Ferrarius.*

⁴⁷ *Nobiscum*] Cum ego Gabinium de reperiendis defenderem. Vide supra, cap. 8. *Mammius.*

⁴⁸ *Quibus superciliis*] Quo verius eorum testimonium videretur, admirationem superciliis ostendebant, negantes omnino verum esse crimen decem millium talentorum. *Idem.*

⁴⁹ *Nunc scilicet tempus nullum est*] Ironia. Eque nunc mentientur odio in Postumum, ut antea mentiri sunt benevolentia in Gabinium. *Ferrarius.*

litum fuisse⁵⁰, populus recepisset: quamvis magna ad Postumum ab eo pecunia pervenisset, non redigeretur: ut intelligi facile possit, quod ex ea pecunia⁵¹, quam ceperit is, qui damnatus est, pervenisse in illo primo iudicio planum factum sit, id hoc genere iudicii redigi solere. Nunc vero quid agitur? ubi terrarum fumus? quid tam insolens, tam perversum, præposterumve dici, aut excogitari potest? Accusatur is, qui non abstulit a rege, sicut Gabinus iudicatus est⁵²: sed qui maximam regi pecuniam credidit. Ergo is Gabinio dedit, qui non huic reddidit. Jam cedo, cum is, qui pecuniam Postumo debuit, non huic, sed Gabinio dederit: condemnato Gabinio, utrum illi eam pecuniam reddidit, an etiam nunc debet?

XIV. At habet, & celat. Sunt enim, qui ita loquantur. Quod genus tandem est istud ostentationis, & gloriae? Si nihil habuisset unquam, tamen, si quaesisset, cur is distularet habere, causa non esset: Qui vero duo lauta & copiosa patrimonialia accepisset, remque præterea bonis & honestis rationibus auxisset: quid esset tandem causa, cur existimari vellet nihil habere? An, cum credebatur inductus usuris, id agebat, ut haberet quam plurimum? posteaquam exegit, quod creditur:

⁵⁰ Quanta summa litium fuisse, populus recepisset? Cuius in Paratilis ad D. leg. Julia de repetundis legendum ducit fuisse, pecunia redegit. Et mox ubi habemus, pecunia ad quem sorum qui damnatus est pervenisse, &c. rescribitur eius loco, pecuniam quam ceperit is qui damnatus, &c. sed M. nostri nihil recedunt de scriptura vulgata. Græv.

⁵¹ Ut intelligi facile possit, quod ex ea pecunia] Hunc locum male affectum esse non tantum ostendit sententia, & hæsitatio doctorum virorum, sed & antiquorum librorum varietas. Franc. M. & editio Mediolanensis: Quod ex ea pecunia, que ad quem eorum, qui damnatus est, pervenisse ad aliquem in illo primo iudicio planum factum sit. Editio prima; Quod ex ea pecunia, que ad aliquem eorum, qui damnatus est, pervenisset ad aliquem nullo præmio iudicio planum factum sit. Legendum censet fecit vestigia veterum librorum: Quod ex ea pecunia, que ad

aliquem comitum eius, qui damnatus est, pervenisset, in illo primo iudicio planum factum sit. Quis ignorat comites Proconsulum & Prætorum dici, qui erant in cohorte prætorum, qui & eorum contubernales appellabantur? Ex comitum, quod vocabulum scriptoribus posteriorum seculorum in hac notione erat minus tritum & notum, facile potuit eorum nasci. Aut hæc vocem, aut similem esse pro eorum substituendam ipsa clamant sententia. Nam damnabantur repetundarum ipsi magistratus provinciales: si vero quid ex illa pecunia pervenisset ad aliquem eorum, qui in illorum comitatu erat, & in illo iudicio, in quo damnabatur Proconsul, id probatum esset, redigebatur ex illius comitis bonis ea, que ad illum pervenerat, pecunia. Græv.

⁵² Sicut Gabinus iudicatus est] Gabinium ipse defenderat, eique Pompei causa amicus erat: propterea non fateretur abstulisse Gabinium a rege pecuniam, sed ait, iudicatus est. Manut.

derat: ut existimaretur agere, novum genus hoc gloriae concupiscit?

Dominatus est enim, inquit, Alexandria. Immo vero in superbissimo dominatu fuit: pertulit ipse custodiam: vidit in vinculis familiares suos: mors ob oculos sæpe versata est: nudus, atque egens ad extremum fugit e regno.

At permutata aliunde pecunia est: ductæ naves Postumi Puteolis sunt: auditæ, visæque merces; fallaces quidem & fusosæ⁵³, chartis, & linteis, & vitro delatæ: quibus cum multæ naves referret fuisse, una non patuit parva. Cataplus⁵⁴ ille Puteolanus, sermo illius temporis, vectorumque cursus, atque ostentatio, tum subinvivum apud malevolos Postumi nomen propter opinionem pecuniæ nescio quam, ætatem unam, non plures, aures referit istis sermonibus.

XV. Verum autem, Iudices, si scire vultis: nisi C. Cæsar summa in omnes, incredibilis in hunc eadem liberalitas extitisset, nos hunc Postumum jam pridem in foro non haberemus⁵⁵. Ille onera multorum hujus amicorum excepit unus: quæque multi homines necessarii secundis Postumi rebus descripta⁵⁶ sustinuerunt, nunc ejus afflictis fortunis universa sustinet. Umbram equitis Romani, & imaginem videtis, Iudices, unius amici conservatam auxilio, & fide. Nihil huic eripi potest, præter hoc simulacrum pristinae dignitatis, quod Cæsar solus tuetur, & sustinet: quæ quidem in miseris rebus, huic tamen tribuenda est maxima. Nisi vero hoc mediocri virtute effici potest, ut tantus ille vir tanti ducar hunc; & afflictum præsertim, & absentem, & in tanta fortuna sua, ut aliena respicere magnum sit; tanta occupatione maximam rerum,

⁵³ Fallaces quidem & fusosæ] Id est, quæ longe aliud erant, ac præ se ferebant. Obductæ namque & operæ fuerant charta, vitro & linteis, quæ tria sunt mercium genera, quæ Alexandria Romanæ vehabantur: quemadmodum scribit Plin. lib. XIII, cap. XI, & lib. XXXVI, cap. XXVI. Latebant autem sub his mercibus alia pretiosa, in quibus erat & pars aliqua pecuniæ. Horon.

⁵⁴ Cataplus] Κατάπλος proprie dicitur, cum ex alto redit navis, & in portum, unde exierat, remeat. Unde cataplus etiam Lati-

nis, classis quæ Alexandriam ibat, ac redibat Romanæ. Salm.

⁵⁵ In foro non haberemus] Amisso enim oquestris censu, quem ad CD millia pervenire oportebat, equitatem simul ordinem, equitumque propria ornamenta, ut clavatum tunicanam, amississet. Ita publico carcere cogere-tur. Manut.

⁵⁶ Descripta] Intelligi, distributa: ut opponatur ei quod sequitur, universa. Patri-cius.

a Viâ. Man. Grut. oppugnatione

rerum, quas gerit, atque gessit, ut vel oblivisci aliorum non sit mirum, vel, si meminerit, oblitum esse facile possit probare.

Multas equidem C. Cæsaris virtutes, magnas, incredibilescum cognovi. Sed sunt cateræ majoribus quasi theatris propofitæ, & pene populares: castris locum capere, exercitum instruere, expugnare urbes, aciem hostium profigare: hanc vim frigorum, hiememque, quam nos vix hujus urbis tectis sustinemus, excipere: his ipsis diebus hostem persequi, tum, cum etiam feræ latibulis se tegant, atque omnia bella jure gentium conquiescant. Sunt ea quidem magna: quis negat? sed magnis excitata sunt præmiis ad memoriam hominum sempiternam: quo minus admirandum est, eum facere illa, qui immortalitatem concupiverit.

XVI. Hæc mira laus est, quæ non poetarum carminibus, non annalium monumentis celebratur, sed prudentium judicio expenditur. Equitem Romanum, veterem amicum suum, studiosum, amantem, observantem sui, non libidine, non turpibus impensis cupiditatum, atque jacturis⁵⁷, sed experientia patrimonii amplificandi labentem excepit, corruere non sivit, fultit & sustinuit re, fortuna, fide: hodieque sustinet: nec amicum pendente corruere patitur: nec illius animi aciem^b perstringit splendor sui nominis⁵⁸, nec mentis quasi luminibus officit altitudo fortunæ, & gloriæ.

Sint sane illa magna, quæ re vera magna sunt. De judicio animi mei, ut volet, quisque sentiat. Ego enim hanc in tantis opibus, tanta fortuna, liberalitatem in suos, memoriam amicitiae, reliquis virtutibus omnibus antepono. Quam quidem vos, Judices, in novo genere bonitatem, inusitatam claris ac prapotentibus viris, non modo non aspernari ac refuta-

⁵⁷ *Jacturis*] Est sumptibus, ut sæpius apud Cæsarem & Tullium. *Grævius*.

^b *Lamb. præstringit*

⁵⁸ *Animi aciem præstringit splendor sui nominis*] Sic esse legendum, in commentariis & Lucretianis, & Horatianis nos demonstravi. Quod si qui adhuc negant, cum rationes, & exempla a me collecta le-

gerint, suadeo eis, ut porcos sacros, & fucos emant, eosque Laribus Grundalibus immolent. Sin nesciunt, discant. *Lambin.* Obtemperare tamen Gruterus & Grævius noluerunt: quos equidem sequor, ut Lambiniana huic elegantiae sit locus in nostro Commentariorum delectu. *Olivetus*.

futare, sed complecti etiam & augere debetis: & eo magis, quod videtis, hos quasi sumptos dies ad labefactandum illius dignitatem⁵⁹: ex qua illi nihil detrahi potest, quod non aut fortiter ferat, aut facile restituat. Amicissimum hominem si honestate spoliatum audiverit; nec sine magno dolore feret, nec id amiserit, quod posse speret recuperari. Satis multa hominibus non iniquis hæc esse debent: nimis etiam multa vobis, quos æquissimos esse confidimus.

XVII. Sed, ut omnium vel suspicioni, vel malevolentiae, vel crudelitati satis fiat, occultat pecuniam Postumus, latent regiae divitiæ. Ecquis est ex tanto populo, qui bona C. Rabirii Postumi nummo sestertio sibi addici velit? Sed, miseram me! quanto hæc dixi cum dolore? hem, Postume, tunc es Curii⁶⁰ filius, C. Rabirii judicio & voluntate filius, natura fororis filius? tunc ille in omnes tuos liberalis? cujus multos bonitas locupletavit? qui nihil profudisti? nihil ullam in libidinem contulisti? tua, Postume, nummo sestertio a me addicuntur?

O meum miserum, acerbumque præconium! At hoc etiam optat miser, ut condemnetur a vobis⁶¹: ita bona veneant, ut solidum suum cuique solvatur⁶². Nihil jam aliud nisi fi-

Tom. VI.

P p

dem

⁵⁹ *Ad labefactandum illius dignitatem*] Non constat quid adversarii tum temporis moliti sint contra Cæsaris dignitatem: nisi forte illud est, quod tradit Appianus II. bellorum civilium: Pompejus... tulit legem ut ex eo tempore, quo ipse primum consul fuerat, usque in presentem consulatum, liceret ab iis qui magistratus gesserant, rationem actorum expecti. Erat autem id tempus annorum pene viginti, quod C. Cæsaris consulatum complectebatur. Id factum Cæsaris interpretabatur in patroni sui sigillationem ac consuetudinem. *dem* tam longe repetuntur clausa tempora. *Abram.*

⁶⁰ *Curii*] Dixi jam, duos Postumo patres fuisse, a quibus etiam duo ei laura, & copiosa patrimonialia relicta sunt, Curium naturalem, adoptivum Rabirium, matris fratrem: a quo prænomen, & nomen accepit: ut in adoptionibus mos erat. *Manur.*

⁶¹ *At hoc etiam optat miser, ut condemnetur a vobis*] Suspitor mendosum ac mutilatum esse locum. Neque enim adduci possum

ut credam dicere oratorem C. Rabirium optare ut peculatus damnetur: a quo eum quam alienissimum esse docere conatus est. Præterea non cohæret quod de fide creditoribus præstantia sequitur: nam si reliqua Gabiniæ pecuniæ serventur, ex ejus bonis (id quod ex condemnatione sequitur) tam exigua sunt ejus bona, ut nihil superferendum sit, quo ejus creditores absolvantur. Locum igitur ad hunc modum emendandum esse arbitror: *At hoc tamen optat miser, ut si condemnatur a vobis, ita bona veneant, &c.* Et sane continuo subiungit, *nihil aliud nisi fidem curat*: quod & cum ea lectione convenientissimum videtur, & ad nostram etiam sententiam vehementissimum. *Harom.*

⁶² *Ut solidum suum cuique solvatur*] Creditoribus nempe, a quibus pecuniam suspensarunt mutuo, quam Alexandrino Regi crederet. Sed hoc tamen loco queri illud potest, cum supra nummum sestertium in bonis Postumi fuisse neget, quomodo ex iisdem bonis ab-

dem curat: nec vos huic, si jam oblivisci vestrae mansuetudinis volueritis, quidquam præterea potestis eripere. Quod, Judices, ne faciatis, oro, obtestorque vos, atque eo magis, si adventitia pecunia petitur ab eo, cui sua non redditur. Nam in eum, cui misericordia opitulari debebat, invidia quæsitæ est.

Sed jam, quoniam, ut spero, fidem, quam potui, tibi præstiti, Postumæ, reddam etiam lacrymas, quas debeo. Quas quidem ego tuas in meo casu plurimas vidi. Versatur ante oculos lætuosa nox meis omnibus, cum tu totum te cum tuis copiis ad me detulisti. Tu comitibus, tu præsidio, tu etiam tanto pondere auri, quantum tempus illud postulabat, discessum illum sustentasti: tu nunquam meis, me absente, liberis, nunquam conjugii meæ defuisti. Possum excitare multos redictos testes⁶³ liberalitatis tuæ: quod sæpe audiavi patri tuo, qui id fecisset, magno adjumento in judicio capitis fuisse. Sed jam omnia timeo: bonitatis ipsius invidiam reformido. Jam indicat tot hominum stertus, quam sis carus tuis: & me dolor debilitat, includitque vocem. Vos obsecro, Judices, ut huic optimo viro, quo nemo melior unquam fuit, nomen equitis Romani, & usuram hujus lucis, & vestrum conspectum ne eripiatis. Hic vos aliud nihil orat, nisi ut rectis oculis hanc urbem⁶⁴ sibi intueri, atque in hoc foro vestigium facere liceat: quod ipsum fortuna eripuerat, nisi unius amici opes subvenissent.

solvi creditores poterunt. Nec me latet hanc multis impediam videri posse questionem, quo lubentius quid de ea sentiam explicabo. Arbitror equidem intelligendum hoc loco ac subaudiendum esse regulam, quæ in libris Juris civilis usurpatur, & sermone Jurisconsultorum trita est: ea duntaxat in bonis esse conjunctaque videri, quæ deducto ære alieno superfluit. Tanta autem fuisse Rabirii debita, ut iis exsolutis ac deductis, ne unus quidem sestertius in ejus bonis superesset. *Idem.*

⁶³ Excitare testes] Idem est quod producere testes, & jubere surgere ad testimonium dicendum; sedebant enim testes in subselliis. Sed

qui sint redicti testes, fateor, me non intelligere. *Grævius.* Hunc locum, in quo Grævius negat se scire, qui sint redicti, sic interpretor: Possum adducere multos testes liberalitatis tuæ, quos tu, cum ære alieno concidissent, & solum vertissent, redixisti, restitui, ære alieno ipsorum tua liberalitate dissoluto; quod cum pater tuus fecisset, ei opem tulit in judicio capitis, adeoque tibi etiam prodesse debet. *Ernestus.*

⁶⁴ Rectis oculis hanc urbem] Hoc est, sine pudore ac dolore, quo exules solent, & foro ejcidi. *Idem.*

P R O
M. M A R C E L L O.
O R A T I O X L.
A R G U M E N T U M.

M Claudius Marcellus, plebeji generis, (nam & Claudii, Pulchrorum, Neronumque cognomine, patricii fuerunt) nobilis tamen ex majoribus, & sua virtute clarus, gesto consulari cum Ser. Sulpicio Rufo, jurisconsulto celeberrimo, civili bello Pompejum securus est: victusque Pharsalica pugna, neque cum iis, qui bellum in Africa renovandum putarunt, sua consilia conjunxit, neque ad Cæsarem victorem, impetranda venie causa, supplex ire voluit: Mitylenas, urbem a bello, & a belli suspitione remotam, se consulit: ibi satis diu, nullo reverendi in patriam studio, commoratus, cum in publica calamitate conscientia se mentis optime consolaretur, & in literis viveret, redirem ei senatus a Cæsare impetravit, quo beneficio gratie sunt a multis actæ: Cicero autem, Marcelli amantissimus, luculentæ, quæ exstat, oratione, & gratias egit, & ita Cæsarem laudavit, ut accedere nihil posset. Qua de re non alienum videtur ea recitare, quæ ad Sulpicium scripsit his verbis: Fecerat hoc senatus, ut, cum a L. Pisonem mentio esset facta de Marcello, & cum C. Marcellus se ad Cæsaris pedes abjecisset, cunctus confurgeret, & ad Cæsarem supplex accederet. Noli quærere: ita mihi pulcher hic dies vilis est, ut speciem aliquam videre viderer, quasi reviviscentis Reip. Itaque, cum omnes ante me rogati gratias Cæsari egissent, ego rogatus mutavi meum consilium. Nam statueram, non mehercule inertia, sed desiderio pristinae dignitatis in perpetuum tacere. Fregit hoc meum consilium & Cæsaris magnitudo animi, & senatus officium. Itaque pluribus verbis egi Cæsari gratias. *Hic de Marcelli*